

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ser[m]ones de septe[m] viciis criminalib[us]
eoru[m]q[ue] remediis magistri Pauli Wan theosophi et
co[n]cionatoris Patauiensis eximii**

Wann, Paul

[Augsburg], 1517

VD16 W 1186

De excusantib[us] se ab vsura r[...]one dubij aut p[er]iculi. Sermo. CXVIII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30065

De iutuis et contrac. usurariis.

Epm.

hescie die ac nocte. si nec cessabit tormentum eorum: fuit illud Apoc. xiiij. Crucifixus igne et sulphure: et ascendit fumus tormentorum in seculo seculorum. nec habebit regem die ac nocte. De hoc de Uinc. vbi s. qdā in visione vidit usurarios filios prius maledicentes: et dicentes. Maledicentes sis tu: qdā p. p. ce crucio: et veni in hunc locum tormentorum: qdā non docuisti me aliquod artificium unde viueri nisi fenerarum corrupisti me unde expono et pecunia tua. Ecce triplex placabat maledicentes filio dei. qdā p. p. eu et alios usuras exercuerat nec restituuerat: et sic p. p. h. penam eternam acquisierat. Itē alius videt in fundo seculi in incendio profundissimo usurarios cruciari: qdā fu. et p. p. erici in usuram: et de vertere eorum qdā arborum maximam ascendent: ubi torquuntur per ramos filii qui ab ipsis exierant per diversas gemitus sibi ad invicem maledicentes: et de sead iniuriam querentes. De quibus oibz huius et illud Cap. iiiij. Maledicta creatura eorum. Hec omnia Uinc. in spec. mo. li. iij. p. viij. di. xj. qdā in expletis ibide se plus allegat magistrum Iac. de vita. Ecce qdā horre multo usum das penas huius timere usurarii. Utinam et hec narrari dici tendentur multo qdā usuram se occupat in mutuis suis per domibus/villis/castris/agris/ptis/vineis/et ceteris rebus. vel qdā spes/pine aut rerribus suis mutuatis: et oibz illi usurarii dici noluntur. Rogemus qdā deum ut oibz talium corda illustreret ad cognoscendum h. mala sua: et h. restituenda et satisfacienda: ne et maliter penis permisit et majoribus puniatur. Per chm dñm nrm Amen.

C De excusantibus se ab usurpa ratione duorum
b. et p. c. Sermo. CXVIII.

R Adix oibz malorum
Est cupiditas. i. ad Timo. vi. In p. c.
scr. audistis ples penas usurarios: qdā
multo passi sunt: et hodie aliquis iusto dei iudicio pa-
ciuntur in h. mundo: in vita et in morte. Et tandem
de penis tribulibus post mortem: qdā habent expecta-
re oibz usurarii: immo multo qdā usurarii vocari no-
luntur: et tamen sunt. ut dicit in fin. scr. p. c. Quod est usurpa p.
hibet ab ecclesia militare et sacrâ scripturâ: p. canones sacros: doctores sceleros: et leges iustitiae. Si qdā multo sunt qdā se excusare volunt: qdā ratione piculi:
qdā ratione dubium. Jo de talibus nunc dicere cogita-
ui. Pro grā Ave. Ra. oibz ma. est cu. vbi s.

B In p. c. ser. videtur esse: qdā excusari pos-
sit ratione dubium seu piculum a fenore non excusat. Et
de mutuis interpretariu. illud: vbi non est expiatio
mutuus: s. qdā alio h. causis emperios aut viderio-
nis: vel locatiois qdā lat. h. causis circumstantias in ea existentes. **S**ed p. in rel-
ligientia huius regule et duorum sequentium est non dandum:
qdā nullus 2dicio seu circumstancia aliquae accum et

natura sua viciostus excusare valer: nisi enim quod
ab eo ratione viciostatis remouere potest. **H**ab. grā.
Osee. i. ait dominus ad Osee. Vade et sume tibi ipso
regis fornicariam: et fac tibi filios fornicationum: qdā
fornicatio fornicabit fratrem a domino. Ecce qdā p. p. ha. licet
fornicatio: nec ob aliam causam sibi licet. nisi qdā
ex p. c. p. d. fornicatio est. Dicit enim Nicol. de
Ly. qdā fuit b. Hiero. in p. l. o. g. o. hec multo non sive
fornicaria fuit corporis: sed fuit mente sive idola-
tria: qdā erat idolatria et gemitus. qdā p. b. signum mag-
gis ritebat signo. s. idolatrie p. l. future: qdā p. b.
scabat. Et sic Osee ex p. c. p. d. accepit eas
in uxori. Et vult Nico. de Ly. qdā hec multo bas-
tavit plus filios genitiles. et sic Osee accepit ma-
tre cum filiis. Nam filii qdā postea genuit ut uxoris
Osee non poterat dici filii fornicationum: nec cor-
poral. nec idolatrie: qdā p. p. ha. b. non permisit. Et
est sensus in rex. fac filios fornicationum. filios
fornicationum fac tuos p. adoptioe: qdā fornicas
fornicabit fratrem. s. decem tribuum et duorum a domino: per
idolatriam qdā est spiritualis fornicatio. Itē cum hebrei
in expoliacione egyptiorum excusent a furto Exo.
xiiij. Et non ex alia causa: nisi qdā ex p. c. p. dei qui est
dñs vniuersorum genitilium: res non sive facte sive sue.
Sic in positivo si dubium vel p. c. excusare de-
bet crimen vasure vere vel interpretatione: b. non potest
esse nisi qdā dubium vel p. c. v. t. u. e. res non sive facte sive sue.
Sic in positivo si dubium vel p. c. excusare de-
bet crimen vasure vere vel interpretatione. sed qdā in mu-
tuis veris vel interpretationibus: si fuerit p. c. p. capitaliter
spe lucis: vasure vicium annexum est. Ideo dubium et
p. c. excusare de sua natura a tali mutuo viciostatem
non colligitur. ut p. c. ex ex parte de usu. in c. nauigant. in S. G. S.
p. c. principio. **S**ed regla qdā dubium vel p. c. a. g. u. l. a.
fenore non excusat: nisi apud lucratorem includatur
dñs ac v. s. rei p. c. p. rei p. c. lucratorem cum qdā lucratif. **P**ri-
udem dñm: qdā ex re sua homo lucrari debet.
Sed lucrum: qdā v. s. rei ex qdā lucre p. c. p. debet
mediate vel immediate ad lucratorem pertinere. qdā
cumque g. in actu mercandi p. c. p. mercandi spectare ad
ipsum p. c. p. mercantem sive tradenter: sed soli cui
res traditae sunt: tunc ex ipso eorum v. s. et dñs qdā
actum illud mercandi spectare ad soli illud cuius p. c.
p. c. p. currunt: et rea emi p. c. p. d. suo. **T**ertia r. a.
est hec. **P**erit: seu dubium a fenore non excusat
vbi in h. causa ipsi non p. c. p. aliqd plus spatium
h. regule ratio est: qdā ibi sp. p. plumbum esse mun-
tum v. s. vel interpretationem cum spe lucis p. c. p. incur-
rens ipsi. Nec regla sat is p. c. p. p. c. p. r. f. s.
et ex his qdā dicta sunt ser. cf. I. R. **E**x p. c. missis
qdā colligit p. c. p. in h. causa et in mutuo vero vel in
interpretatione quadrupliciter dubium seu p. c. p. 2tigere p. c.
L. Capitalis et non lucris
Uidelicet Zuci et non capitalis
Nec capitalis nec lucris
L. Capitalis et lucris

C Primus qdā dubium seu periculum in p. c. et
tingere potest: capitalis et non lucris. et qdā ibi sit v. s.
ra. De h. s. r. non dandi qdā causas. **P**rimus casus
sive mercatorum nauigaturo p. c. mare tradat cens.

epm ducatos: sic q̄ si nauis cū capitali p̄clite tur/nō teneat mercator sibi reddere capitale. si b̄o in mercādo amiserit/sem̄ sibi totū capic̄a le reddat: si lucrat̄ fuerit/ habeat prem̄ lucri. et b̄ est ysura. sic ad l̄am pez in c. nauiganci. ex de ysu. Et rō q̄re ibi est ysura. q̄ est p̄tra p̄mā et scđam regulā. Nam lucr̄ capitale currat ad pez rieulū q̄dū est in itinere vel in mari. et sic p̄ illo epe currat vt suū in acu enī et ysu mercādi et p̄mūdi currat solū ad p̄cl̄ mercator̄ cui era diū est. Et iō respectu illi⁹ act⁹ et ysus est ipius mercāti. p̄fēa p̄tale acu lucrat̄ sic et soli ipi⁹ perdit̄. In h̄etā casu sepi⁹ alia ro ysura p̄tige re solet. Itā p̄mus pecunie traditor̄ nō accipet fu⁹ per se p̄culum maris acq̄z itineri: nisi pbabilis plumeret prem̄ suā etiā cū rōto b̄ p̄clo eutiorē et veſtiorē sibi q̄ mercator̄: p eo q̄ rari⁹ in magri vel in itinere res amiserit̄ q̄ p̄lum mercādi et comūdi. ¶ Scđos casus. vbi ḡa. Mutuat̄ q̄s c. in venetijs: vt in cyp. recipiat i cyp. Ut dicam⁹: mutuerit̄ q̄s c. vienē: vt in cyp. recipiat colonie bac. s. adiūca: q̄ si in magri siue aq̄s terra/ denarij / vel mercātiōes inde empe p̄cileten⁹ debitor nō teneat reddere ysura tra medietate. si b̄o nō pariat̄ impedimentū et ea neat ad rōtu. Ad b̄ dōm est fin. Hostiē. q̄ tal̄ ysurari⁹ est. q̄ fin eū aut recipies nō ex pendit pecunia illā. et sic impū ē q̄ creditor ab eo exigat lucru q̄d nō habuit/ aut expēdit. et sic p̄sumit̄ pecunia et efficit̄ alteri⁹. res em̄ empa de pecunia illa efficit̄ debitor̄: q̄ pecunia sibi mutuata efficit̄ suā; p̄fēa nō debet creditor lu crū exigere de re debitoris q̄ visua est et inde lucra. Si q̄s aut̄ obſter q̄ licitū esse videat b̄: q̄a creditor in se p̄culū sup̄fir. Dōm est q̄ sibi imputet̄: q̄ suscep̄tio talis p̄culū in nillo excusat̄. sic sup̄ pez in p̄mā et scđam regulā. etiā Ray. hic. Et ad b̄ facit c. nauigāti. de ysu. ¶ Terri⁹ casus c. vbi ḡa. Recipit̄ q̄s pecunia ysura mare vebendā et reddendā p̄ certo p̄cio sibi costituto: nisi qđ comittit̄ ysurā. Dōm est fin. Inno cen. ex de ysu. c. fi. q̄ no comittit̄ ysurā: siue in se recipiat p̄culū q̄ portat̄ eā siue nō. q̄ opari siue custodie locatio est. Idē etiā sentit̄ Hosti. nec est p̄ aliquā regulā sup̄ dicit̄. At nibolominius Inno. q̄ vbi nō accipit̄ p̄ciū enī vt portat̄ sed negotiator̄ mutuo dat̄ eā vt eū ea negocie tūc esset ysura. q̄ pecunie null⁹ est fruct⁹ si te neat̄ in area: nec decitor̄ in ysu. lxxvij. dist. ejc̄ens. ¶ Quart⁹ casus etiā addi p̄t: putat̄ cū in mercādo capitale currat ad p̄culum ipius traditor̄: ita q̄ q̄cqd mercādo/ vel alio in culpa bili mō ḡdat̄: q̄dī traditor̄ ipi⁹ capic̄al: lucr̄ aut̄ est fruct⁹. Et in talis casu certū est q̄ mercator̄ cui capitale traditor̄ est: em̄ rōtu futurū lucrū capital̄ pdic̄i eaneo p̄clo q̄tū pbabilitas futuri lucr̄ cū utilitate p̄pria p̄t̄ rōnabili⁹ estimari. Talis qđez p̄trac̄ p̄mā q̄sdam illic̄ est. tamē fin. Berar. obdo. licet fieri p̄t̄ m̄t̄ p̄plici⁹ rōne. Primo rōne pericli. Nam in tota mercatione

fienda ex hoc capitali/capic̄ale ad pericli⁹ erat̄ dentis currit. Secundo rōne lucri. q̄ totū qđ p̄ueniū existimat̄ probabilit̄ aliquē valorē habet qui p̄t̄ aliq̄ iusto p̄cio extimari. et per cose/ quēs etiā iuste vēdi. Tertio rōne vitādi dāni. q̄ iste qui dat̄ suū p̄ciū capitale: iuste potest in de exigere interest. Idem pars a simili. detur em̄ q̄ aliq̄ tradat̄ alio: equū suū ad septima nam sub p̄cio cōp̄etē: vt p̄ducat̄ eū in p̄elq̄s et alijs necarijs suis. tandem ille cui equū tradit̄ est emit̄ totū futurū lucr̄ annū e p̄duciōis eq̄. Sic ut em̄ hi licite em̄ potest: sic et ibi. Et sub die sc̄riū Bernardi. Credo igit̄ q̄ rōne p̄trac̄ hic nōa cōmīcat̄ ysura/ nōa hoc fieret in fraudem ysura: ita q̄ illud capitale nō esset vere fin rem traditū pro capitali: sed poti⁹ pro mun̄tu et ad ysurari⁹ lucr̄: q̄tū esset p̄tra p̄mā reglām/ eū esset ibi interpratiū mucū. et per se q̄s esset p̄tra p̄sdam reglā. q̄ ap̄d lucracē p̄uenire lucrū dñe cui⁹ nō h̄et dominium neḡ. ¶ Scđom dubiū seu p̄cl̄m p̄tingēs (yslum. in p̄tracū ē lucri et nō capic̄al. Un̄ q̄tūc̄is alio: capitale traditor̄ est ipi⁹ tradit̄ certū/ ita q̄ in oēm euētu rōtu sibi reddēdū est: tūc qđē non sufficit̄ incertitudo lucri. Et de b̄ sūc̄ tres casus. Prim⁹. siq̄s dicat̄: tradō tibi c. ducatos m̄bi oīo reddēdōs. ersi inde lucrat̄: fuit̄ eā tu dabis m̄bi de lucro: yel dabis m̄bi q̄tū tibi placebit̄. si b̄ nihil lucrat̄ fuit̄ nihil m̄bi dabis nōa capic̄ale: m̄a festa ysura est q̄tū ad lucrū illō q̄d de lucro ysura capitale receptur̄ est. Ratio est. q̄ capic̄ale nō currit ad p̄cl̄m p̄mī traditor̄: q̄ est p̄tra p̄mā et scđam regulā. p̄ter̄ ea talis q̄cqd p̄cipit̄ de lucro extenuat̄ sortē. Nō em̄ b̄ licet nec ex forma p̄trac̄ nec ex nacūra. Non ex forma: q̄ est p̄trac̄ mutui. Non ex nā: q̄ est p̄tra nām societatis: q̄ yn̄ habet̄ caput saluū: et ali⁹ caput fractū. ff. p̄ sociol. min⁹. Et illō qđ legi⁹ et nota extra de do. inf⁹ vi. et vr. ca. p̄ n̄as. deberi intelligi q̄n pecunia daf̄ ad prem̄ lucrū et dāni: q̄tū p̄c̄l̄t̄ est. H̄c Bal. fin et glo. in c. pleriq̄s. xiiij. q. iij. talis ysurus ysurari⁹ est. Hiero. et in aiax. filio ysuluit̄: q̄ si is qui pecunia recipit̄ ipam casu fortuito amitteret̄: is q̄ illā dedit̄ ei remitterat̄. ¶ Scđos casus: viij dua qđaz erat̄ mercator̄ c. ducat̄ sub pacco cū instro: q̄ reddit̄ sibi d̄ midiu. vel duas p̄ces lucri ab qđz of p̄clo capic̄al: int̄edit̄ tñ ap̄d se firmiter q̄ q̄cqd de capitali debito mō mercandi p̄deret̄: sibi et nō mercator̄ p̄deret̄: sed ne dec̄i p̄ia a mercator̄/ hec sibi nō manifestar. Querit̄ nūc an talis vidua ysuraria dici possit̄: Ad cui⁹ q̄stionis r̄t̄ionē tria sūt nōndā. P̄io noī rāndū est q̄ talis vidua tradēs capitale sub ta li forma moralē peccat̄. qđ p̄bat̄ tripl̄. P̄ioz q̄ seip̄z corā illo mercatore diffamat̄ et ē corā hoībo sc̄riby b̄ faciū: et eo ipso dat̄ eis occasio nem scādali vel exm̄ scādalizādi. p̄tra illō apli⁹ ad Theb. v. Ab oī specie mala abstineat̄ vos. Scđo: q̄ faē op̄ ex suo ḡnē criminale salte q̄ qđ

Dubius
seu p̄cūg
lū lucri et
nō capic̄al

5

De mutuis et cōtrac. vſurariis.

D Ecce etia post causam vel impata macte talis
deatus apparet in scadali b scientiū. ¶ Tertiū
causus subdit. hbi gra. Petru tradidit ipi ioāni
c. floi. ad fideliū opandū in tali arre: seu in tali
mercatorē. Et hysqz ad annū cū tali querētione. s.
qz in fine anni si qd in lucratuerit: tota sorte/
actres lucri pres ipi. Petru debeat 2sigre. Si
xo suguenerit dānu: ipse petru dānu triū priū: z
ipse ioane dānu qrrē pris debeat sustinere: qd
iuris sit. Dm qz deatus elis illicit⁹ est. Lui⁹ rō
est: qz si zeitigat talē pecunia seu illa qz ex ipa se
empca diuio iudicio piclari: ipse Joā. debitor
qrrē pris sentier dānu. qz qcqd zeitigat: qrra ps
sortis ipi petru creditori reddēda ē. ppe ea qcqd
ipse petru se qd de lucro d illa qrra pre qz no sub
iacet piclo: vslarū est. qd aut recipit de trib
petru qz princeps ad ei⁹ piclm/licieū ē. Erat autem cal
dec licit⁹ si addat in pacto: qz si aliquis dānu sis
ue piclm sine illi⁹ aut nūcij sui culpa euenerit:
qz ad ipm petru integratis picnebit. nibilom⁹
nus tale dānu petru dicto ioane no renebit ac
ceprare: nisi ioā. p tres restes fideles/ vel aliter
fin reglas iuris de h fecerit plenā fidē. hnt in
pdictra intelligi fin debuit eqat⁹. Nā qd dedu
ctis estimatiōibz laborz ipius debitoriz expē
sio facit de bonis eiusdem in illa mercatoriē v'l ar
et facta diligēti eraminatioē cōputariōe: sup
esse reperit: dimidēdu est. ¶ Tertiū dubiū est
I dubiū v'l
qz in deatu qnqz no cadit dubiū seu piclm capi
talis: nec etia lucri. si zeitigat in maiestate vslarū
ris. Silt de his qz securatē mercatōis suas: z in
capitalis zē. ¶ Lurab dubiū seu piclm disti
gut pnt qrtuor varie securitates. Prima est ro

lerabilis; sed culpabilis; tria est variabilis: quod Quatuor
ra execrabilis. Prima securitas est tolerabilis. Propter securi-
tatem sciendam: quod in tali securitate de facto occurrit rates in
talis causis. Mercator qdaz mitet p mare seu mercantia
p terra aliquo mercatiore: et nolens tota p piculo ratis.
se exponere: quod aliquem qd p dicitur mercede fac-
iat ei securitatem. vice qd si aliquo casu dependant dicitur
qd p dicitur oibz satisfaciat ei. hmo aut suscipiens i
se p piculum tale cū mercatore conuenient manu aliter re-
cipere certas pecunias p qlibet ceterario valoris
ipaz mercatiaz: verum tunc in dubium: utrum tali
securitas possit inde licite suscipe tale lucrum. De
hunc s. Bern. Salvo meliori iudicio videtur dig-
cendum qd sic. Et maxime propter tria. Primo p p
2ditione locatiois. Secundo ppter cessatione sortis.
tertio ppter expiracionem communis utilitatis. Pri-
mo ppter 2ditione locationis. Nam videtur esse
2cas locatiois qd illi securitari noceat ad ceductionem
dictarum mercium velq ad talis locum cū suo piculo/
et cū eq mercende. An qd dat pro locatio merces
est non visura. Sed obiectum qdam de c. nauigia. Obiectum
ei extra de visu. in. i. Rub. qd illud cū hoc casu ef-
fectualiter id est videatur. Videatur enim qd tibi mer-
cati p dicitur mutuo merces. Et p eo qd non susci-
pio in me piculum pincipio aliquo vltra sorte: ex qd
videtur qd si ibi comitemur visura. Ad hunc dictionem: qd
p dicuntur ca. nauigati. locum in casu multum diuerso.
Nam receptus vltra sorte: de qua de ibi. mutuum
directe concernit: in quo omnino supradicta dantia
phibebet. xiiij. qstio. iii. ca. iiij. p totu. z. xiiij. q. iiiij.
Si quis oblitus. et c. sequitur. sicut in casu isto non sit. Non
enim p pmutum qd ibi non est. sed p p factum. i. p
securitatem qua facit dicitur mercede recipitur
lucrum. ¶ Secundo talis secus latus est ppter cessati-
onem sorte: non enim est ptra pma et secundum regulam: qd
ibi non est mutuum. cū ibi non sit sorte. p p factum non p
dici qd assecurans lucrum recipiat vltra sorte: sine
fundamento nullum edificium dat. i. q. j. cū paulus.
ad esse enim visum opus influentie sorte: et amplius
vltra sorte. sic pars ex pcedentibus fmonibz. Sic
ad esse cuiuslibet entis duo necessaria: scilicet substi-
tuta et forma. de spon. tua nos. ¶ Tertio videtur
esse illicitus talis ptractus. ppter expiracionem
communis utilitatis: eo qd inde sequitur reipublica
et commune bonum et utilitas mercatorum. mltre enim
mercatiores fieri possunt et fiunt: qd cessaret si non re-
perirent tales assecurantes. ¶ Secunda est
securitas culpabilis: qd illicita est. hec tali modo
consuevit fieri. Tu mutuum suscipias ab aliquo
pecunia qua tu egas: et ego satias do pro te: aut
fideiubeo: vel ad hoc sepe curas securitatem fac-
cio creditor tu: cum hoc pacro: qd ego habeam
a te vnu vel duos florins. pro centenario de tali
securitate quam p te facio. Talis qd secus du-
pliciter non illicitus esse videtur. Prior qd ibi est mu-
tuum indirectum: sicut interpretationem. secundo: quia ibi
cessit periculum. Primo: quia ibi cadit mutuum
indirectum: eo qd assecurans stat ibi loco mutuum/
tus. et sic sit contra regulam pma et secundam.
Præterea assecurans est ibi: ac si mutuado ad cereum

Bermo

CXVIII

pro cū addicione duop̄ vel triū p̄ cēcenario suū
p̄ reuniā reb̄ beret. Paria eī vident̄; creditor
sas dārū aliquid p̄ hā a creatorē recipiēd̄; et mucu
ando aliqd̄ vltra sorē. **S**edō at b̄ n̄lz q̄ cel
sat ibi p̄clm̄ coq̄ sic sine p̄cllo securat̄. N̄ si
p̄sticu me obitorē creditor̄ cui. p̄ h̄ recipiēd̄
vn̄ v̄l' duos flor. et rigat me soluere tuo obi
torū mibi p̄sticu obligans tāq̄ me obitor
vere sorē. Et sic p̄z; p̄ sū securās ḥ reglas posī
tas s̄. A B. p̄p̄ea qd̄ pl̄ das v̄sura ce videt̄; q̄
ve dēm̄ ēidē effectualt̄ ce videt̄. ac si tibi antea
mūrasse; cū pacco recipiēdi p̄dicū lucr. **S**
b̄. pcedit cū p̄ ce tuo creditori soluo. q̄no apli
si ei nō soluo. Nepe effectualt̄ idē est; eo q̄ si tu
obitorū soluo libas m̄. qd̄ nepe. pindē ēac si
mibi soluēti p̄sticu et p̄ co mibi dedicas vn̄
v̄l' duos flor. Necrō dictat q̄melior sū p̄dictio
nis cū n̄ soluo q̄ cū soluo; ve p̄z ex dīc̄. **S**
obstat qd̄ dicēces. q̄ isto n̄ recipit mucui rōne
s̄ tal̄ zce p̄ pot̄ v̄editio crediti mei. ad qd̄ acq̄
reddū z considerab̄ subh̄ ac subeo m̄lēas expēlas
sicu i mercatib̄ q̄tide p̄z. Et q̄ n̄ sit mucui
p̄z; q̄ si p̄ ce creditori tuo nō soluo; nibolim̄
uis tener̄ mibi ad illa. Ad qd̄ dicēdū; q̄ tal̄ v̄e
ditio crediti cū hm̄lī lucre nō p̄t fieri cū accu
llitico. i. cū mucuo indirecto sic in p̄dicio casu
peingit fieri. Est igit̄ talis in foro p̄sice simula
us tificius facitator; et ad satisfactionē singu
arit obligat̄; et in foro ecclesi postulat ad farissim̄

Iarca. **i**mo mucuādo mlt̄ amittēdī expōitē eos
cal n̄ excusāt̄ p̄t̄le piculū ab vsura. piculū c̄m̄
b̄ cas⁹ nibil a rōnez nā mucu differt; yl salē
sibi isegabūt̄ 2neñū ē: q̄ nō pl⁹ bz d̄ rōne vēdi-
bil̄ q̄s bēat̄ mucuā inqñū mucuā. p̄teā, p̄inde
est ex piculo b̄ lucraris; c̄ lucrari ex solo mucuā
actu. Nā si mucuās cāre demic̄ est; q̄ absq̄
oi securitate p̄igris t̄ restiñū; aut̄ lectiñū mu-
cuā daret̄ cū exp̄issa p̄actiōn̄ vsura; z sic de re hu-
bedo sorte n̄ c̄m̄ vlera sorte i piclo remanere;
t̄n̄ tale piculū cu ab vsura nō exensare; q̄z p̄
cep̄t̄ dñi agit qui de Lūc. vi. M̄utuū date nt̄
bil̄ inde sperat̄. Preceā q̄ bz piculū n̄ collis-
tur ius indēntac̄. Ipi p̄st̄iori; q̄ receptor tene-
tur sibi ad oīmodā indēntac̄; z ad reddendū am-
plē egle. Iniquū aut̄ est ipm̄ ad reddendū am-
plius obligari. M̄aist̄ est etiā apparet q̄ est z
duas p̄mas regulas a principio finis hui⁹ po-
sicas. **Q**uartu dubiū est; de eo q̄ in h̄cū qñ
q̄s cadit piculū seu dubiū capitalis z lucri. Et
t̄n̄ potest ibi esse vsura. Et de hoc ponant̄ duo
casus. **P**rim⁹ est cū q̄s mucuar. c.ad. x. annos

Piculū v^e
dubiū c^a
pitalis e^c
linci

Z securitas variabil^{is} et in hoc eccl^e p^onti ad factura^m et
etionē cōpelli fm qd scit sicut sacerdot^r et ve-
rus creditor probaret. **T**ertia est securitas variabilis: sicut p^z in depositis, vnde pono q^d de-
positus pecunia apud campso^r sine aliq^p pa-
cto, talis aut^r campso^r negotiat^r cu^r pecunia mea
et respōdet mibi decē p^z ceterario: qd iuris? Di-
cūt qdām q^d aut ego depositus sub spe lucri tūc
est vsura: aut principalie sine vlla spe et tūc ses-
cus. Et in hoc statut^r dico meo: quia hec que-
stio de cōscientia est. Scđm Bal. dc p^z usus di-
cendū est: q^d aut depositus in spe. Et tūc q^d illici-
te vsura est pecunia mea deposita et. iō oē lucr^r
inde puenies mibi restituere obligat: q^d ex re-
mea locupletior fact^r est. ar. ff. de neg. q^d sine
vsur^r, aut usus est licite, q^d depositus ad nū ex-
et tūc aut dat ex liberalitate: aut ex egrat^r: aut ex
necessitate. Primo si dat ex liberalitate: sciens
se nō teneri retribuere mibi aliqd: et tūc si a p^z
cipio nō habui aim fenerādi: licite possū reci-
nere: equa mera donatio est. **S**cđo si soluēs
credit se ex qdā egrat^r teneri: q^d se ad remunerā-
dū mercātias mouet. Et tunc idē dicendū est.
Tertio si ex necessitate: q^d sc̄z credebat se vsu-
rari obligare cu^r nō obligat: et tūc licite recipe
possū si etia^r a p^zcipio nō habui aim fenerādi:
alias illicitū ell^r recipe q^d sc̄z. Hec ille. Sed de
deposito parēbit i se qnctib ser. **Q**uarta aut^r
securitas exercitabilis dici pot^r. q^d vīc^r cu^r ea oīs
etia manifesta vsura exercitabilis freqntat^r, vepu-
ta siq^s mutuās. c. ducat^r, velis inde aliqd ultra
sortē hic q^d nō sit sibi ita securis si illos hīc

ira q̄ li infra decenniū mortu⁹ fuerit alter ipo
rū liberat⁹ sic q̄ debitu accepit a mutuo et debi-
to. Si vo sequitur in ambo dabit q̄ mutuū ac-
cepit. cc. ei q̄ mutuū dedit in tali casu vsl⁹ est:
q̄ tale piculū fm Lom. nō excusat. N̄ i tal⁹ fm
etus nō tendit ad eq̄litatem iusticie: cū hoc et su⁹
perabundantia: nō ex labore: nec ex vsl⁹ rei aprie
nec recop̄latiōne alcerius rei reducit ad equalit-
atem iusticie. Periculū aut̄ nō excusat vbi cau-
sa cōposita plus accipit: sed vbi nō causa cōposita
sugabundantia accipit: tūc rō dubiū vel piculi ex-
cusare p̄t: q̄n. s. icidit dubiū ex nā rei: q̄n. ē excu-
se dubiū sas. dicunt ē s. B. i trib⁹ regul⁹. Se
cūd⁹ cas⁹ tal⁹ ē statuit ciuitas p̄ cōfars vtilita
re: q̄n. cuius bñs v̄l q̄ bñus ē filia: si infra
annū nativitatē ip̄o tradat cōfateat. lxx. ducatos
cū filia p̄uenit ad. xv. annū rebat beat a dicta
comunitate quingeret ducatos ne nuptiū fili-
am tradat. Si vo filia an. xv. annū dñfcta fue-
rit prediceus ciuis andicetos. lxx. ducatos amic-
tat q̄ris an rōne talis pericul⁹ seu dubiū lucis⁹ sic
zetratus. Dicendū est q̄ nō fin bñm Bern. q̄z
est ē iusticie equitatē: qd̄ p̄z tripli rōne. P̄u-
mo qz sicut supius dicū est in muruis vers⁹ v̄l
interpretatiōne spe lucri principalē facit dubi-
um seu piculū a fenore nō excusat. sicut p̄z ex
de vsl⁹ in ca. nauigantez in ca. in ciuitate euia.
Iē fin docto. vsl⁹ est lucz ex mutuo p̄ncipalē
lē invenitū. Et p̄z. xiiij. q. iiiij. e. pleriq̄ dicunt
est. Usura ē q̄quid forti⁹ accedit: qd̄ dñf se mō
nifeste p̄z: ztingit in pdicō casu. Prefea si ca-
lio mutuass̄ tali incētōe p̄aco aliqui peciuz
lari psonē vsl⁹ v̄tq̄ comissū: milto fortius
vsl⁹ comitit talis mutuādo cōfateat: cū mag-
renat subvenire ei in necētib⁹ suis q̄ altere
singlari psonē. Nā cōe bonū p̄ferēdū est bono
peculari ut dicit oēs theologi et morales phi-
lī Augu. cōla p̄p̄is t nō p̄p̄ia cōlī antepoz

2 A

De mutuo palliato.

nas. **S**ed o q̄ apud tradētē p̄dictos dēt. nō remaneat ip̄oz dñū neq; v̄lus v̄n iuste lucrari possit. Nā sīc p̄z ex dīc̄ in p̄ma p̄e finonis dubiū aut p̄clm a fenore nō excusat: nisi apud lucrancē includāt dñū arq; v̄lus rei p̄clitātē cū q̄ lucrat. Nēpe ex re sua t̄ nō aliena bō lucrari dī, iſup v̄lus rei ex q̄ puenie lucrū dī media te vel imediare primere ad ip̄m lucrancē: q̄ duo nō occurrit in p̄dicto casu. Nāz t̄ dñū t̄ v̄lus dīc̄ op̄ denarioz trāferunt in cōitacē. **T**ertio q̄ cā p̄is nō p̄p̄i aliqd pl̄spa. Nā sīc ex p̄ce/ denebō p̄z p̄clm seu dubiū ibi cōcurrēt nō p̄ uenit ex nā rei/ sed ex t̄p̄e cīm: q̄d nō est tradēt̄/ sed ip̄ius cōitacē. Praeterea tale lucrū nō puenit ip̄ tradēti ex ip̄ius industria aut ex ei⁹ labore: nec insup ex solertia t̄ sollicitudine ei⁹: aut ex re cōpensaciōe alteriori rei v̄n tale lucrū possit rediut̄ cī ad iusteicie eq̄tate: s̄ t̄m p̄uēt ex t̄p̄e ē q̄d ip̄is coīratis. p̄fēca talis h̄ec v̄lurari est. Ex p̄mis̄ sis ḡ p̄z: q̄n dubiū siue p̄clm a fenore excusat/ t̄ q̄n nō p̄ res reglas dictas t̄ q̄tuor subseq̄ntia dubia cū suis casib⁹ annexis. Rogem⁹ de um ut maliciā v̄luraz nob̄ der coglēcere: vt sic cā p̄p̄i dēu valeā v̄lurare: q̄ sit bñdīct⁹ in sc̄la A.

De v̄lura q̄ cōmittit in mutuo palliato
Sermo. **CXIX.**

Rādix oīm maloz
Et cupiditas. i. Līm. vi. In p̄cedēn.
er. audist̄ q̄i q̄s rōne dubiū aut p̄ciū
li excusat̄ possit ab v̄lura p̄ tres reglas: t̄ dubi
tariōes q̄tuor cū casib⁹ q̄busdā annexis. Nūc
z̄n: exq̄ m̄le p̄l̄r cōmittit v̄lura p̄ mutuū pal
liati: dicere intēdo q̄ h̄ecus sit v̄lurari rōne
mutui palliati: t̄ q̄n nō. P̄o grā Ave. Radix
oīm ma.ē cupi. vbi s̄. **L**ūca hec est aduer
tendū: q̄ mutuū v̄lurari p̄t q̄dupl̄r pallia
ri. Pr̄o in h̄ecu empr̄tōis t̄ cōmutaciōis. Se
cūdo in h̄ecu locatiōis. Tertio in h̄ecu societatis. Quarto in h̄ecu om̄issionis. **L**ūca p̄mū
v̄ies in h̄ecu empr̄tōis t̄ cōmutaciōis p̄ esse mu
tuū palliat̄ t̄ v̄lurari: cū sit s̄z in fraude v̄l
uraz. P̄o q̄ iſtēligēd̄ nōndi s̄t̄ sex casus. P̄u
mus casus ē de empr̄t̄ ad redimēdū. vbi grā
Emic̄ q̄s aḡz sat̄ minori p̄cio q̄s valeat sub ra
li p̄dictō: q̄ post. v. vel. vi. annos siue q̄nūc̄bz
plac̄ierit v̄dītori. p̄ eodē p̄cio illū restituat̄ ei.
Lūca h̄icu casu fīm l. Bernardi. tenēdū est: q̄ si
empr̄t̄ sub specie empr̄t̄ p̄ciū aḡi mutuare
intēdir: p̄p̄ tale mutuū lucrificēt̄ anūos fru
ctus aḡi v̄lura est. Iz ab ec̄c̄ a fīm archib⁹. ex h̄
z̄dēnari nō possit: s̄z t̄ nō fac̄ in fraudē lic̄t̄
est h̄ecus fīm cīdē. v̄p̄uta si p̄e est q̄ciū. p̄ die
ēt alēa die aḡz. p̄ p̄cio ūst̄erē v̄l̄ forz̄ pl̄ sibi
placeret h̄icu pecunia sua q̄s aḡz. De h̄is t̄n dolo
sa intētōe p̄sumi p̄ p̄ triplicia s̄ḡ. Pr̄im q̄n p̄
ciū q̄d daſ̄ modicū ē respectu valoris rei. **S**e
cūdū ē q̄n aliqd̄ solut̄ v̄lera recepta sumā: vt
nā v̄nḡta fuit res c̄flos: t̄ ponit̄ in pacto: q̄ s̄

v̄dītō rescīdat̄ solui debet. **cxx.** **T**ertiu s̄t̄
gnū est q̄n empr̄t̄ alias soleē exercere v̄luras
siue v̄lurarios h̄ecus: t̄ marie p̄sles v̄lurariās
empr̄t̄es. p̄baſ̄ hoc ex̄ de v̄dī: t̄ emp̄ ad n̄faz.
Ex de p̄ḡ illo nos. Quidā t̄n dīcūq̄ pauciora
s̄iḡ reḡrun̄ ad h̄is in foro iudicāli. Eſt̄ t̄n aduer
tēdū: q̄ si empr̄t̄ aḡi itētō simplici illū emic̄
z̄ p̄cio iusto pat̄: s̄p̄ restituere illū si v̄dītor vo
luerit redimere nō est ibi v̄lura: q̄ nulla ibi in
terētē rō murū: s̄z sola empr̄t̄ pura t̄ simplicē
p̄ h̄icas v̄o circūstātias arq; signa d̄ simplici in
tertōe p̄sumi p̄. In iudicio aut̄ aīe stādū est in
bis p̄scie p̄fēcēt̄ se purā t̄ simplicē h̄uisse in
tētōne. **S**ecōdū cas⁹ ē s̄z cū sit h̄ec v̄dītō
nis cū pacto de renēdēdo infra decēnū. Ira t̄n
q̄ anīq̄ aīi q̄nēnū empr̄t̄ renēdēre nō tene
atur i h̄is casu fīm Host. cōpoſt̄ deteḡt̄ ip̄a fraus
vt ip̄e p̄t̄: t̄ post cū Joā. an. in c. ad n̄faz. de
emp̄. t̄ ven. i nouella. Et sic p̄z: q̄ ibi ē v̄lura.
Terti⁹ cas⁹ addi p̄. vbi grā. Emēs aḡz vel
equi siue fruct̄ aḡi īa semiati mīori p̄cio q̄s p̄
babiliſ̄ valer. vel alēt̄ īcū ell̄ empr̄t̄ siue babi
tur. p̄ eo q̄ solut̄ p̄ciū anīq̄ recipiat̄ rē empr̄t̄
cōmitit v̄lura. Rō ē illū: q̄ empr̄t̄ p̄ q̄ndaz
rōnez mutui credit̄ p̄ciū v̄dītor aīi rei empr̄t̄
receptionē. Lōstat̄ ei q̄ ex nā empr̄t̄is t̄ v̄dī
tōis: siue cōmūratiōis nō teneat̄ p̄ciū rei empr̄t̄
tradere anīq̄ rē empr̄t̄ recipiat̄. Nā oēs cōmūr
atiōes sibi īuīc̄ paris t̄ ad paria obligāt̄. Quia
q̄ p̄p̄ mutui rōne infēcētē q̄si p̄ p̄cio mutuū
accipit̄ seū retinet̄ aliquā p̄t̄ debēt̄ p̄ciū rei em
preidecō infēcētē in h̄is casu v̄lura. **Q**uarto
cas⁹ ē cū q̄s sub specie cōmūratiōis bladi. p̄ bla
do aīi messe eradic̄t̄ alēt̄ bladi v̄c̄ vt in messe
recipiat̄ nouū t̄ p̄uale siue in elī: ral̄ v̄lura cō
mittit̄ fīm Host. Jō aīi dico p̄ualeb̄: q̄ si illū d̄
v̄c̄ fīt̄ v̄lura v̄l̄z ad messe: t̄t̄ p̄babiliſ̄ valut̄
ser q̄nēu nouū p̄ illo receptūn̄ ē ibi v̄lura: s̄z po
t̄ī eq̄litas p̄dīc̄ possit̄: q̄zuis p̄st̄or̄ ei h̄ reporta
ret aliquā v̄lilitatē renouat̄ siue bladi ob quā
cāz possit̄ diuīt̄ z̄kuari. Et h̄ q̄de iustū ē. Nā si
ego abīz̄ tuo dānōt̄ p̄iudicio aliquā z̄seqr̄ v̄i
litētēn̄ ex h̄is casib⁹ iustū ēt̄ aut̄ vīcīos. Sīt̄ aīi
messe v̄dītō erat̄ illū v̄c̄: s̄z muruauit̄ alēt̄
ad p̄ces cī: t̄n̄ dīz t̄ p̄ide h̄icu equalēs p̄ciū: q̄d
t̄ūc̄ inde h̄ūt̄ si illū t̄ūc̄ t̄p̄is v̄dīdīs. Ad h̄a
bendū aīt̄ icēlīgētā diserēt̄ i p̄dicto casu t̄ i cō
sīl̄bo distinḡuēt̄ ē. aut̄ ē v̄lile p̄ ip̄a rei mu
tuata n̄ erat̄ p̄t̄iosor̄ t̄p̄ solutiōis: aut̄ h̄ boe p̄
babiliſ̄ dubitat̄. Si p̄mo mō: t̄ūc̄ aut̄ mutuās
fūt̄ur̄ n̄ erat̄ t̄ē quā mutuo eradic̄t̄: s̄z incēm̄
p̄sumpt̄r̄ t̄ūc̄ ē v̄lura. Aut̄ erat̄ fūt̄ur̄. et
t̄ūc̄ aut̄ creditor̄ auſterē debitor̄ libertatē se libe
rādi t̄ūc̄ erat̄ ē v̄lura. In his em̄ casib⁹ se ero
nerare volvit̄ t̄ onerare debitor̄. Aut̄ t̄alē libi
tētē nō a ūt̄ debitor̄ et t̄ūc̄ nō ē v̄lura. Imo
meri possit̄ si bona intētōe aīi cīmū reḡat̄
debitore v̄ soluat̄: ne s̄z ḡm̄ oneret̄. Si em̄ h̄
intētōne corrupēt̄ t̄ ūt̄ debitor̄ q̄ p̄ v̄l̄s ad
eḡ mutuū recinere: vt s̄z ne ūt̄ aīi damno ūt̄et̄